

फुले गोवर्धनची पोषणमुल्ये

अ.क्र	अन्नघटक	प्रमाण
१.	प्रथिने	६.५०
२.	तंतुमय पदार्थ	३९.६०
३.	नत्र विरहीत घटक	३६.७८
४.	एन.डी.एफ.	७२.३०
५.	ए.डी.एफ	५३.७०
६.	हेमीसेल्युलोज	१८.६०
७.	पाचकता	६१.३०
८.	अंश	११.२०

कांड्याची उपलब्धता : 'फुले गोवर्धन' या वाणाच्या लागवडीसाठी लागणा-या कांड्या, गवत संशोधन योजना, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी येथे उपलब्ध आहे. दर रु. २०० प्रति १००० दोन डोळ्यांच्या कांड्या.

बहुवार्षिक हिरव्या चान्यासाठी
मार्वेल गवत 'फुले गोवर्धनची' लागवड

- प्रकाशक -

डॉ. रावसाहेब भारुड

प्रमुख

वनस्पती शास्त्र विभाग

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

- लेखक -

प्रा. प्रसन्न सुराणा

डॉ. गोरक्षनाथ शिंदे

प्रा. अजित सोनोने

- संपादक -

डॉ. तुकाराम मोरे

कुलगुरु तथा संचालक, विस्तार शिक्षण,

मफुकृवि, राहुरी

- सहसंपादक -

डॉ. गोरक्ष ससाणे

प्रसारण केंद्र,

मफुकृवि, राहुरी

- संपर्क -

संशोधन अधिकारी

गवत संशोधन योजना

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ,

राहुरी-४१३७२२.

मोबाईल - ७५८८५४९२३८, ७५८८५४९४३९,

९४२९५८३२३५

म फु कृ वि / विस्तार विभाग प्रकाशन क्र १५४/२०१३

बहुवार्षिक हिरव्या चान्यासाठी
मार्वेल गवत 'फुले गोवर्धनची'
लागवड

गवत संशोधन योजना
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ
राहुरी-४१३७२२

बहुवार्षिक हिरव्या चाऱ्यासाठी मारवेल गवत 'फुले गोवर्धनची' लागवड

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी येथील गवत संशोधन योजनेने नव्याने 'फुले गोवर्धन' या मारवेल गवताचा नवीन बहुवार्षिक वाण बागायती भागात हिरव्या चाऱ्यासाठी प्रसारीत केला असून या वाणाचा चारा पौष्टीक व पाचक आहे. या वाणापासून चाऱ्याचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी खालील लागवड तंत्राचा अवलंब करावा.

जमीन : हा वाण सर्व प्रकारच्या जमिनीत वाढतो, तथापी चांगली वाढ व चाऱ्याचे अधिक उत्पादनासाठी मध्यम ते भारी, कसदार व उत्तम निचऱ्याची जमीन निवडावी.

हवामान : साधारणपणे ३०-३९ अंश सेल्सियस तापमानात या वाणाची वाढ उत्तम होते. तर १५ अंश सेल्सियसच्या खाली तापमान गेल्यास त्याच्या वाढीवर विपरीत परिणाम होतो. पावसाच्या हलक्या सरी व त्यानंतर स्वच्छ सुर्यप्रकाश या वाणाच्या वाढीसाठी हितावह असून उन्हाळा व पावसाळा हा काळ वाढीस पोषक आहे.

जमिनीची मशागत : या गवताच्या लागवडीसाठी एक खोल नांगरट व त्यानंतर १-२ कुळवाच्या पाळ्या देवुन जमिन भुसभुसीत आणि तणविरहीत करावी.

लागवडीचे अंतर आणि पध्दती : 'फुले गोवर्धन' या गवताची लागवड डोळे असणाऱ्या कांड्या लावून करावी लागते. साधारणपणे २ ते २.५ महिने वाढ दिलेल्या कांड्या पासून लागवड केल्यास त्या चांगल्या फुटतात. लागवडीसाठी ४ x ५ मीटर लांबीचे सपाट वाफे तयार करून घ्यावेत. त्यात दोन ओळीत ४५ से.मी. तर आळीतील दोन झाडांमध्ये ३० से.मी. अंतर ठेवावे. दोन डोळे असलेली कांडी ओळीत एक डोळा जमिनीत व एक डोळा जमिनीवर राहिल अशा रितीने लावावे.

हेक्टरी कांड्याची संख्या : ४५ x ३० से.मी. अंतरावर प्रत्येक ठिकाणी दोन डोळ्यांच्या एक कांडी लावल्यास हेक्टरी ७५००० हजार कांड्या लागतात.

लागवडीचा काळ : पाण्याची उपलब्धता मुबलक असल्यास थंडीचा काळ वगळता वर्षभर केव्हाही लागवड करता येते. पावसाळ्यात जुन ते ऑगस्ट तर उन्हाळ्यात फेब्रुवारी-मार्च या काळात लागवड केल्यास पिकाच्या वाढीसाठी व स्थिरतेसाठी योग्य असते.

खते : हेक्टरी १० ते १५ टन चांगले कुजलेले शेणखत मशागतीच्या वेळेस जमिनीत मिसळावे. लागवडीच्या वेळी हेक्टरी ६० किलो नत्र (१३० किलो युरीया) अधिक ४० किलो स्फुरद (२५० किलो सिंगल सुफर फॉस्फेट) आणि २० किलो पालाश (३० किलो म्युरेट ऑफ पोटश) द्यावे. भरपूर चारा उत्पादनासाठी प्रत्येक कापणीनंतर २५ किलो नत्र (५० किलो युरीया) द्यावा.

पाणी व्यवस्थापन : पावसाळ्यात गरज भासल्यास तर उन्हाळ्यात १०-१५ दिवसांनी पाण्याच्या पाळ्या द्याव्यात.

आंतरमशागत : पिकाच्या सुरुवातीच्या वाढीच्या काळात एक किंवा दोन खुरपण्या देणे आवश्यक आहे.

कापणी : 'फुले गोवर्धन' या गवताची पहिली कापणी लागवडीपासून ५०-६० दिवसांनी करावी. त्या नंतरच्या कापण्या दर ४५-५० दिवसांनी कराव्यात. वर्षभरात ६-८ कापण्या सहज घेता येतात.

कीड व रोग : 'फुले गोवर्धन' हा वाण पाण्यावरील ट्रिपके रोगास मध्यम प्रतिकारक्षम तर तांबेरा रोगास प्रतिकारक्षम आहे. तसेच या वाणावर किडींचा प्रादुर्भाव आढळून येत नाही.

चारा उत्पादन : मध्यम काळ्या कसदार जमिनीत लागवड केल्यास तसेच पाण्याची सोय व अन्य व्यवस्थापन उत्तम असल्यास मफुले गोवर्धनफया वाणापासून प्रति हेक्टरी ६० ते ८० टन हिरवा चारा प्रति वर्षी ६-८ कापण्याद्वारे मिळू शकतो.

'फुले गोवर्धन' या वाणाची वैशिष्ट्ये : या वाणास भरपूर फुटवे, धारा हिरवागार, गोड (ब्रिक्स ७.५०) आणि रुचकर असल्यामुळे चाऱ्याची पचनियता जास्त (६९.३० टक्के) आढळून आली आहे.

'फुले गोवर्धन' या वाणाचे गुणधर्म

१.	पिकाची ऊंची (से.मी.)	-	१००
२.	फुट्यांची संख्या	-	७५-९५
३.	पानांची लांबी (से.मी.)	-	२६.००
४.	पानांची रुंद (से.मी.)	-	०.७०
५.	पाने व कांडी यांचे प्रमाण	-	०.९०
६.	ब्रिक्स	-	७.५०